

Regeringens proposition

1984/85:87

**om avgiftsuttag till försäkringen för tilläggspension och
arbetsskadeförsäkringen;**

beslutad den 8 november 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

G. SIGURDSEN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att avgiften till försäkringen för tilläggspension för år 1985 tas ut med 10,00 % av det avgiftsgrundande löneunderlaget, samt att avgiften till arbetsskadeförsäkringen från år 1985 och tills vidare tas ut med 0,60 % av lönesumman.

1 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1984:526) om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter**

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § lagen (1981:691) om socialavgifter, i den lydelse paragrafen fått genom lagen (1984:526) om ändring i nämnda lag, skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 kap.

1 §

En arbetsgivare skall på det avgiftsunderlag som anges i 3—5 §§ för varje år betala

1. sjukförsäkringsavgift med 9,50 procent,
2. folkpensionsavgift med 9,45 procent,
3. tilläggs pensionsavgift efter den procentsats som anges i särskild lag,
4. delpensionsavgift med 0,50 procent,
5. barnomsorgsavgift med 2,20 procent,

6. arbetsskadeavgift *ef-* 6. arbetsskadeavgift
ter den procentsats som anges i sär- med 0,60 procent;
skild lag.

7. arbetsmarknadsavgift med 1,60 procent,
8. arbetarskyddsavgift med 0,155 procent,
9. vuxenutbildningsavgift med 0,25 procent samt
10. lönegarantiavgift med 0,20 procent.

Arbetsgivare som avses i 1 kap. 2 § andra stycket skall dock betala endast tilläggs pensionsavgift.

Staten betalar inte arbetsskadeavgift.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 6 § lagen (1981:691) om socialavgifter skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

6 §

Arbetskkadeavgifter förs till en fond, benämnd *arbetskade-fond*, med vars tillgångar kostnaderna för ersättningar enligt lagen (1976:380) om arbetskkadeförsäkring och motsvarande äldre bestämmelser skall täckas. Fonden förvaltas enligt grunder som riksdagen fastställer särskilt.

Av inbetalda arbetskkadeavgifter förs en tredjedel till staten som bidrag till kostnaderna för försäkringens förvaltning. Återstoden förs till en fond, benämnd *arbetskade-fond* med vars tillgångar kostnaderna för ersättningar enligt lagen (1976:380) om arbetskkadeförsäkring och motsvarande äldre bestämmelser skall täckas. Fonden förvaltas enligt grunder som riksdagen fastställer särskilt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

3 Förslag till

Lag om procentsats för uttag av avgift för år 1985 till försäkringen för tilläggspension

Härigenom föreskrivs, att det i 19 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring nämnda avgiftsuttaget till försäkringen för tilläggspension skall utgöra 10,0 procent för år 1985.

SOCIALDEPARTEMENTET

PROTOKOLL

vid regeringssammanträde
1984-11-08

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Bodström, Göransson, Gradin, R. Carlsson, Hellström, Wickbom.

Föredragande: statsrådet Sigurdson.

Proposition om avgiftsuttag till försäkringen för tilläggs pension och arbetsskadeförsäkringen

1 Inledning

Försäkringen för tilläggs pension (ATP) finansieras genom avgifter på inkomst av förvärvsarbete enligt 19 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring samt lagen (1981:691) om socialavgifter. Avgiften erläggs av arbetsgivaren. För inkomst av annat förvärvsarbete än anställning skall den försäkrade själv betala tilläggs pensionsavgift.

Beslut om den procentsats som skall tillämpas för visst år skall fattas senast året dessförinnan. Det nuvarande avgiftsuttaget har fastställts i lagen (1979:648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980—1984 till försäkringen för tilläggs pension.

I enlighet med bestämmelserna i 19 kap. 4 § lagen om allmän försäkring har riksförsäkringsverket i skrivelse den 16 december 1982 lagt fram förslag till avgiftsuttag för ATP under åren 1985—1989. Skrivelsen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Arbetsskadeförsäkringen finansieras enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1981:691) om socialavgifter genom arbetsgivaravgifter och egenavgifter från försäkrade med inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Beslut om den procentsats och förvaltningskostnadsandel till arbetsskadeförsäkringen som skall gälla för visst år skall fattas senast året dessförinnan. Det nuvarande avgiftsuttaget har fastställts i lagen (1979:649) om procentsats för uttag av avgift under åren 1980—1984 till arbetsskadeförsäkringen.

I enlighet med bestämmelserna i 7 kap. lagen om arbetsskadeförsäkring har riksförsäkringsverket i skrivelse den 16 december 1982 lagt fram förslag till avgiftsuttag till arbetsskadeförsäkringen för åren 1985—1989. Skrivelsen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Efter remiss har yttrande över de båda skrivelserna avgetts av allmänna

pensionsfondens första, andra och tredje fondstyrelser, riksrevisionsverket, riksbanksfullmäktige, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Centralorganisationen SACO/SR, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges hantverks- och industriorganisation SHIO — Familjeföretagen och Lantbrukarnas riksförbund. En sammanställning över remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

2 Avgifter till försäkringen för tilläggspension

2.1 ATP-systemet under uppbyggnad

Avgiftsuttaget för ATP skall vara så avvägt att avgifterna tillsammans med andra tillgängliga medel skall finansiera pensionsutbetalningar, förvaltningskostnader och andra utgifter för försäkringen samt den fondering som behövs.

ATP-systemets omfattning har ökat successivt sedan starten år 1960. Omfattningen kommer att öka under ytterligare ett par årtionden. Den hittillsvarande och den beräknade framtida utvecklingen av antalet ATP-pensionärer framgår av följande tabell.

Antalet ATP-pensionärer (1 000-tal) med

År	Ålders- pension	Förtids- pension	Änke- pension	Totalt
1965	51	18	20	89
1975	420	174	136	730
1985	960	272	319	1 551
1990	1 099	290	372	1 761
2000	1 182	357	430	1 969
2010	1 392	395	460	2 247
2020	1 619	374	468	2 461
2030	1 669	369	470	2 508

År 1965 utgjorde ATP-pensionärerna 8 % av samtliga pensionärer med motsvarande folkpensionsförmåner, medan ATP-pensionärernas andel år 1975 var 47 % och år 1983 67 %. Som framgår av tabellen ökar antalet ATP-pensionärer successivt under hela perioden fram till år 2030.

ATP-systemet är således volymmässigt fortfarande under uppbyggnad. Antalet ATP-pensionärer ökar för varje år dels på grund av att andelen personer över 65 år ökar och dels på grund av att andelen personer med intjänad ATP-poäng, i synnerhet kvinnor, ökar.

Förutom att antalet ATP-pensionärer ökar kraftigt framöver sker också en ökning av den genomsnittliga ATP-pensionens storlek, eftersom de nyttillkommande ATP-pensionärerna i regel har högre ATP-poäng.

ATP-avgiften var första året (1960) 3 % och höjdes sedan i stort sett varje år, först med 1 % om året och därefter i något lägre takt.

Avgiftsuttaget har för de senaste fem åren fastställts till följande procenttal.

År	1980	1981	1982	1983	1984
Procent	12,0	12,25	9,4	9,6	10,0 ¹

¹ Därav skall 0,2 % förvaltas av löntagarfonderna.

Förändringen av procenttalet mellan åren 1981 och 1982 beror på att avgiftsunderlaget fr. o. m. år 1982 omfattar hela lönesumman i stället för som tidigare lönesumman mellan ett och 7,5 basbelopp. Detta föranledde att avgiftsprocenten ändrades till 9,4 % i stället för tidigare beslutade 12,5 %. Motsvarande justering av procentsatserna gjordes för de följande två åren.

De medel som betalas in i ATP-avgifter förs till den allmänna pensionsfonden (AP-fonden). Från AP-fonden finansieras löpande pensionsutbetalningar, förvaltningskostnader och andra utgifter för försäkringen.

Fondförvaltningen är fr. o. m. den 1 januari 1984 uppdelad på nio styrelser. De fem nya fondstyrelserna, löntagarfondsstyrelserna, som inrättades vid årsskiftet skall förvalta de medel som inflyter dels från vinstdelningsskatt och tillfällig vinstskatt på 1983 års vinster, dels från en särskild del (0,2 procentenheter) av ATP-avgiften. Löntagarfondsstyrelserna skall årligen överföra en real kapitalavkastning på minst 3 % till AP-fondens pensionsmedel.

ATP-systemet är ett modifierat fördelningssystem vilket i princip innebär att ett års pensionsutbetalningar finansieras genom de avgifter som betalas in under samma år. Avgiftsuttaget har under ATP-systemets uppbyggnadsperiod lagts på sådan nivå att det inneburit en viss fortlöpande fondbildning. Avsikten med fondbildningen har bl. a. varit att bidra till sparandet i samhället och att möjliggöra de investeringar som behövs för att säkerställa de framtida pensionärernas standard. Detta ansågs angeläget eftersom ATP-systemet förväntades leda till en nedgång av det tidigare frivilliga försäkringssparandet. Det stod också från början klart att det behövdes en omfattande fondering för de långsiktiga pensionsutfästelserna. Avsikten var att genom att i ett tidigt skede anpassa avgiftsuttaget till de mera långsiktiga behoven undvika kraftiga avgiftshöjningar längre fram i tiden då pensionsutbetalningarna nått större omfattning.

Utöver dessa mera långsiktiga mål skall fonden också utgöra en buffert om inkomsterna tillfälligt understiger pensionsutbetalningarna. Under år 1984 kan inkomsterna från avgifterna beräknas bli ca två miljarder kr. lägre än pensionsutgifterna. Trots det lämnar fonden p. g. a. de stora ränteintäkterna ett betydande överskott som möjliggör en fortsatt fonduppbyggnad. Ökningen av fondens realvärde kan för år 1984 uppskattas till ca sju miljarder kr.

AP-fondens utveckling påverkas i hög grad av samhällsekonomins utveckling. En god ekonomisk tillväxt med en positiv utveckling av reallöner och realränta medför att fondens inkomster i form av avgifter och ränteintäkter ökar. En låg prisutveckling innebär att utgifterna för pensionsutbetalningar hålls tillbaka. Omvänt gäller att en ekonomisk stagnation och en hög inflation urholkar AP-fonden vid ett oförändrat avgiftsuttag. De antaganden som görs om samhällsekonomins utveckling är därför avgörande när beslut om de kommande årens avgiftsuttag skall fattas.

2.2 Riksförsäkringsverkets förslag

Riksförsäkringsverket har i sitt förslag om avgiftsuttag för åren 1985—1989 förordat att avgiften höjs med 0,8—1,0 % årligen under perioden. Som underlag för förslaget har verket genomfört ett antal beräkningar som utgått från följande antaganden om den ekonomiska utvecklingen.

Årlig förändring i procent

Alternativ	BNP		Reallön		Real nyplaceringsränta	
	1983—1989	1990—2030	1983—1989	1990—2030	1983—1989	1990—2030
1 a	1—2	2—2,5	0	1	0,5	1,5
1 b	1—2	4—4,5	0	3	0,5	3,5
2	0—1	1—1,5	-1	0	-0,5	0,5
3	2—3	3—3,5	1	2	1,5	2,5

För de olika alternativen har gemensamma antaganden gjorts beträffande befolkningsutveckling och pensionsutveckling.

Som utgångspunkt för sin bedömning av avgiftsuttaget använder riksförsäkringsverket alternativ 2 som huvudalternativ och alternativ 1 a som jämförelse.

Med ett oförändrat avgiftsuttag skulle enligt verkets beräkningar fonden, med de förutsättningar som ställts upp, vara förbrukad år 1997 i alternativ 2 och år 2000 i alternativ 1 a.

Om pensionskostnaderna skall täckas med enbart avgiftsinkomster behövs avgiftsuttaget under perioden 1985—1989 i alternativ 2 höjas från 9,8 till 14,4 % och alternativ 1 a till 13,4 %. Det motsvarar en årlig höjning på ca 0,9 % respektive 0,7 %.

I verkets långsiktiga bedömning blir avgiftsuttaget år 2030 omkring 32 % i huvudalternativet och 23 % i alternativ 1 a om avgifterna då skall täcka pensionskostnaderna.

Riksförsäkringsverket redovisar också ett alternativ med en höjning av avgiftsuttaget med 0,5 % årligen från år 1985 till år 2030. Alternativet innebär att fonden utnyttjas som buffert och att balans mellan avgifter och utbetalningar uppstår först i slutet av perioden. Vid en sådan långvarig anpassning av avgiftsuttaget skulle fonden minska kraftigt i reala termer och fondstyrkan, dvs. fondens storlek dividerat med pensionskostnaden,

skulle sjunka från 6,8 år 1983 till 0,4 år 2030. Följden av detta skulle bli att ATP-systemet på sikt skulle bli mycket sårbart för nedgångar i samhälls-ekonomi och verket vill därför inte förorda ett sådant alternativ.

Vid *remissbehandlingen* av verkets förslag har flertalet remissinstanser uttalat en osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen men alla utom riksrevisionsverket och Svenska arbetsgivareföreningen anser att riks-försäkringsverkets huvudalternativ är alltför pessimistiskt. Remissinstansernas positivare syn på den ekonomiska utvecklingen leder också till att flertalet remissinstanser anser att avgiftshöjningen bör bli lägre än 0,8–1,0 % som verket föreslår. För att markera osäkerheten i bedömningarna föreslår flertalet remissinstanser att avgifterna fastställs för kortare tid än 5 år, förslagsvis 2 eller 3 år.

2.3 Föredragandens överväganden

ATP-systemet utgör en grundläggande del av det svenska trygghetssystemet. En utgångspunkt för den fortsatta trygghetspolitiken är att den sociala standard som uppnås också skall bevaras. För att detta skall vara möjligt krävs en stark och stabil ekonomi i samhället.

ATP-systemets starka beroende av den samhällsekonomiska utvecklingen gör att antaganden om hur denna utveckling kommer att gestalta sig under åren framöver har en avgörande betydelse för synen på hur stort avgiftsuttaget till ATP bör vara i framtiden. När riks-försäkringsverket i december 1982 lade fram sitt förslag om årliga avgiftshöjningar under tiden 1985–1989 utgick verket från de erfarenheter som fanns från tiden närmast dessförinnan. Prognoserna byggde därför på antaganden om fortsatt negativ reallöneutveckling och ingen eller mycket svag produktionsstillväxt under mycket lång tid framöver. Den reala nyplaceringsrörelsen, som har stor betydelse för AP-fondens reala utveckling, antogs bli mycket låg eller t. o. m. negativ.

Flertalet remissinstanser framför uppfattningen att de antaganden om den ekonomiska utvecklingen som ligger till grund för verkets förslag är väl pessimistiska. En betydligt mera positiv utveckling är enligt deras förmenande att vänta. Detta ger en mera gynnsam utveckling av reallöner och realränta, vilket påverkar ATP-systemets ekonomi i positiv riktning. De flesta av remissinstanserna förordar att, på grund av de osäkra förutsättningar som föreligger, avgifterna inte nu som varit brukligt bör fastställas för en så lång period som fem år.

För egen del vill jag framhålla att regeringens ekonomiska politik har lett till en kraftig återhämtning av den svenska ekonomin. Av speciellt intresse när det gäller frågan om ATP-avgiften fr. o. m. år 1985 är att tillväxten i den svenska ekonomin nu också kan förväntas leda till en förbättring av sysselsättningen och möjligheterna att uppnå en positiv reallöneutveckling. Samtidigt börjar nu regeringens ambitiösa mål för

inflationbekämpningen att ge konkreta resultat. Sammantaget medför detta att underlaget för uttag av ATP-avgifter utvecklas på ett betydligt mera positivt sätt än vad som förutsatts i riks försäkringsverkets beräkningar. Också möjligheterna att bevara och förstärka det reala värdet i AP-fondens kapital har förbättrats påtagligt.

Även om den ekonomiska utvecklingen nu åter kan sägas vara på rätt väg kommer fortsatta kraftfulla ekonomisk-politiska åtgärder att krävas för att återställa balansen i samhällsekonomin. I många avseenden kan den svenska ekonomin sägas befinna sig i en tid av kraftiga omställningar. Jag är därför, i likhet med flertalet remissinstanser, inte nu beredd att föreslå hur ATP-avgiften skall fastställas för en så lång period som fem år. Jag anser det inte nu vara möjligt att för en så lång period tillräckligt entydigt lägga fast de antaganden som behöver göras för att beräkna en väl avvägd ATP-avgift.

Mot bakgrund av vad jag har anfört förordar jag att ATP-avgiften nu fastställs enbart för år 1985. Vid bestämningen av hur stor avgiften bör vara för detta år bör beaktas att avgiftsuttaget skall vara så avvägt att avgifterna tillsammans med andra tillgängliga medel skall finansiera pensionsutbetalningar, förvaltningskostnader och andra utgifter för försäkringen samt den fondering som behövs. Den ekonomiska situationen under år 1985 kan förväntas uppvisa en för ATP-systemet mycket gynnsam bild med låg inflation, viss reallönetillväxt och hög realränta. Med anledning härav bör ATP-avgiften inte höjas för år 1985. Avgiftsuttaget för detta år bör således utgöra 10 procent av avgiftsunderlaget. Förutom att erforderliga utbetalningar kan göras medför detta också att så stora ränteinkomster bör kunna tillföras AP-fonden att en icke obetydlig fortsatt ökning av dess reala kapital kan ske.

Av vad jag nu föreslagit följer att en god grund läggs för att bibehålla ett starkt ATP-system och goda förutsättningar skapas för det beslut som skall fattas under nästa år vad gäller avgiftsuttaget för tiden därefter. I anslutning härtill vill jag understryka ATP-systemets karaktär av långsiktigt åtagande gentemot nuvarande och framtida pensionärer. Detta liksom ett antal andra faktorer talar för att som princip bör gälla att avgiftsuttaget fastställs för en relativt lång tidsperiod. Härigenom erhålles en fasthet i planeringen som även är av betydelse för dem som har att betala in ATP-avgifterna. Mitt förslag att nu enbart fastställa avgiftsuttaget för år 1985 är betingat av den omställningssituation som svensk ekonomi f. n. befinner sig i.

3 Avgifter för arbetsskadeförsäkringen

3.1 Bakgrund

Avgifterna till arbetsskadeförsäkringen skall vara så avvägda att de tillsammans med andra tillgängliga medel täcker ersättnings- och förvalt-

ningskostnader samt behövlig fondbildning. Staten täcker sina kostnader för arbetsskador i särskild ordning.

I ersättningskostnaderna ingår ersättning både för vissa skadefall avseende äldre lagstiftning, yrkesskadeförsäkringen, och för skadefall enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring som trädde i kraft den 1 juli 1977.

Fortfarande beviljas nya livräntor enligt äldre lagstiftning och detta väntas pågå under ytterligare ett antal år. Avvecklingen av dessa äldre fall på grund av att de äldre livräntetagarna avlider medför dock att en viss minskning av utbetalningarna kommer att ske framöver.

När det gäller arbetsskadeförsäkringen har antalet beviljade livräntor haft en långsam utveckling och den långsamma ökningstakten förväntas bestå under de närmaste åren. Däremot har sjukpenning- och läkarvårdskostnaderna ökat i betydande grad, men dessa kostnader förväntas i fortsättningen ligga på en i reala termer oförändrad nivå.

För avgiftsperioden 1980—1984 har avgiftsuttaget fastställts till 0,60 % av avgiftsunderlaget, varav 1/30 är avsett för förvaltningskostnader.

3.2 Riksförsäkringsverkets förslag

Riksförsäkringsverket har i sitt förslag till avgiftsuttag för perioden 1985—1989 utgått från samma antaganden om den ekonomiska utvecklingen som i förslaget om avgift till ATP. I verkets huvudalternativ, som innebär en minskning av reallönerna med 7 % under perioden, kommer fondstyrkan att avta med ett oförändrat uttag. I beräkningsalternativ 1 a, som innebär oförändrade reallöner kommer däremot fondstyrkan att öka under samma förutsättningar.

Mot denna bakgrund föreslår verket ett oförändrat avgiftsuttag på 0,60 % för åren 1985—1989 och att förvaltningskostnaden också bibehålls oförändrad och fastställs till 1/30 av avgiftsuttaget.

Samtliga *remissinstanser* ansluter sig till riksförsäkringsverkets förslag om oförändrade avgifter.

3.3 Föredragandens överväganden

Med hänsyn till den förhållandevis stabila situationen vad gäller arbetsskadeförsäkringen anser jag att avgiften kan fastställas till oförändrat avgiftsuttag 0,60 % och att avgiften bör gälla tills vidare, i likhet med övriga socialavgifter vid sidan av ATP-avgiften. Riksförsäkringsverket bör emellertid även i fortsättningen med femåriga mellanrum redovisa utvecklingen av arbetsskadeförsäkringens ekonomi till regeringen såvida inte särskilda förhållanden föranleder en tidigare rapportering.

4 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag förut sagt bör procentsatsen för uttag av avgift för år 1985 till försäkringen för tilläggspension fastställas i en särskild lag. Beträffande arbetsskadeförsäkringen framgår av vad jag redan sagt att procentsatsen bör skrivas in i 2 kap. 1 § socialavgiftslagen.

Med hänsyn till lagförslagets okomplicerade karaktär anser jag att lagrådet inte behöver höras angående lagförslagen.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. Lag om ändring i lagen (1984:526) om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
2. Lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
3. Lag om procentsats för uttag av avgift för år 1985 till försäkringen för tilläggspension.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden lagt fram.

Bilaga I

Till regeringen
Socialdepartementet

**Angående avgiftsuttag för allmän tilläggs pension för åren
1985—1989**

(2 bilagor)¹

Finansieringen av den allmänna tilläggs pensioneringen sker enligt ett modifierat fördelningssystem med viss fondering. Motiv för att skapa allmänna pensionsfonden var bl. a. behovet av en buffertfond och en önskan att åstadkomma en utjämning av pensionskostnaderna mellan de olika födelseårgångarna. Vidare ville man genom ett kollektivt samhälleligt sparande kompensera det individuella sparandebortfall som förväntades inträffa till följd av införandet av den allmänna tilläggs pensioneringen.

Försäkringen finansieras i huvudsak genom kollektiva arbetsgivaravgifter och avkastning på AP-fonden. Avgifterna fastställs som en viss procentsats av avgiftsunderlaget. Under perioden 1960—1981 beräknades arbetsgivaravgifterna på årets lönesumma reducerad med *dels* ett belopp motsvarande det vid årets ingång gällande basbeloppet multiplicerat med det genomsnittliga antalet arbetstagare under året *dels* för varje arbetstägare sådan del av lönen som översteg $7\frac{1}{2}$ gånger basbeloppet.

Från och med år 1982 beräknas arbetsgivaravgifterna på hela lönesumman.

Det åligger riksförsäkringsverket att vart femte år lägga fram förslag beträffande procentsatserna under nästföljande sju år i den mån uttaget inte redan beslutats. Verkets senaste förslag avlämnades år 1977 och avgiftsuttaget har fastställts t. o. m. år 1984. Under år 1982 skall således riksförsäkringsverket lämna förslag till regeringen om avgiftsuttag för åren 1985—1989.

I verkets föreliggande skrivelse presenteras ett relativt omfattande siffermaterial rörande ATP. En del av materialet är av allmänt orienterande karaktär medan andra delar mera specifikt behandlar frågan om det framtida avgiftsbehovet. Materialet finns *dels* i direkt anslutning till verkets skrivelse (sid. 22—44) *dels* i en diagrambilaga (bilaga 1) och en tabellbilaga (bilaga 2). Avgiftsbehovet behandlas både utifrån beräkningar i ett renodlat fördelningssystem och med hänsyn till fonderingsbehov och möjligheten att använda fonden som buffert i systemet. Verket avser att utveckla sin analysmodell för att erhålla en koppling till samhällsekonomiska modeller

¹ Har ej medtagits här.

och för att på ett mer ingående sätt kunna innefatta fonden i sina överväganden.

Beräkningarna har genomförts under antagande om *årliga* uppräknings-
ar av pensionerna och användande av *konsumentprisindex* för basbelopps-
omräkningar. Verket tar sålunda sin utgångspunkt i vad regeringen i
proposition 1982/83:55 om upphävande av beslut om karensdagar m. m.
föreslagit riksdagen som långsiktig utgångspunkt för pensionssystemets
utveckling. Avslutningsvis beröres mycket översiktligt de modifieringar
som kan bli följden av regeringens förslag angående ett särskilt tilläggsbe-
lopp för år 1983 och aviserade åtgärder med anledning av företagens
devalvering.

Demografiska förhållanden

Transfereringar till hushållen via socialförsäkringen motsvarar en allt
större del av bruttonationalprodukten och av den privata konsumtionen
(tabell 1). Bakom den kraftiga ökningen ligger förutom sänkningen av den
allmänna pensionsåldern från 67 till 65 år (1976) och den vidgade rätten
till förtidspension (1970), bland annat övergången till beskattad sjukpen-
ning (1974), tillkomsten av tandvårdsförsäkringen (1974) och delpensions-
försäkringen (1976). Den snabbast växande delen inom socialförsäkrings-
området är emellertid ATP-systemet (tabell 2).

ATP-systemet omfattar i princip samtliga förvärvsarbetande i Sverige.
Kvinnornas starkt ökade inträde på arbetsmarknaden (tabell 3) har med-
fört att en allt större del av den svenska befolkningen skaffat sig ett *eget*
pensionsskydd inom pensionssystemet. Alltjämt gäller dock att kvinnor-
nas inkomster och därigenom även pensioner är mycket lägre än männens
(tabell 4, diagram 1—4).

Under perioden 1982—2030 räknar verket med att andelen förvärvsar-
betande kvinnor kommer att växa (tabell 5) och att en allt högre andel av
såväl män som kvinnor kommer att ha *egenpension* från ATP. Mest mar-
kant beräknas ökningen bli för kvinnor (tabell 6). Allt eftersom ATP-syste-
met når en högre grad av mognad får vi en kraftig förskjutning i förhållan-
det mellan den aktiva befolkningens storlek och antalet ATP-pensionärer
(tabell 7). Att förskjutningen blir så dramatisk som från 4.1 till endast 2.1
aktiva per ålders- eller förtidspensionär är — som redan angetts — en
direkt följd av att en allt större andel pensionärer får ATP. Antalet perso-
ner i ålder 16—64 år i förhållande till antalet personer som fyllt 65 år
förändras nämligen under samma tid endast med 0.7; från 3.8 till 3.1.
Pensionsålderssänkningen påverkar ej denna jämförelse eftersom denna
förändring inträffade före 1982.

Ekonomiska förhållanden inom ATP-systemet t. o. m. år 1980 (1982)

Kostnadsökningarna inom ATP-systemet har varit mycket stora. Detta

beror på en rad samverkande faktorer, varav flertalet berörts och illustrerats i det föregående, bl. a. följande.

- a Antalet pensioner ökar eftersom alltfler *födelseårgångar* med intjänad ATP-rätt tillkommer
- b En allt högre andel av tillkommande födelseårgångar kvinnor har en intjänad pensionsrätt
- c Varje nytillkommande årgång pensionärer har flera intjänandeår än tidigare årgångar
- d Regeln att pensionen beräknas på de 15 bästa inkomståren har successivt fått genomslag
- e Pensionsåldern sänktes från 67 till 65 år och rätten till förtidspension vidgades.

Den hittillsvarande utvecklingen av pensionskostnaderna i reala termer redovisas i tabell 8. Kostnadsökningarna är i första hand hänförliga till ålders- och förtidspensionerna som nu utgör den större delen av pensionsutgifterna (tabell 9). Avgiftsunderlagets ökning har — som framgår av tabell 8 — varit betydligt mindre.

Det faktiska avgiftsuttaget till ATP för perioden 1960—1981 redovisas i tabell 10. Som jämförelse anges i tabellen även avgiftsbehovet under samma period om ATP hade varit ett renodlat fördelningssystem.

Enligt en prognos för år 1982 kommer pensionsutbetalningarna att vara 27 040 milj. kr. och avgiftsinkomsterna 26 600 milj. kr. 1982 blir sålunda det första år då enbart avgifterna inte täcker utgående pensioner.

Finansieringen av ATP sker, som redan nämnts, enligt ett modifierat fördelningssystem med viss fondering (tabell 11 och 12, diagram 5 och 6). Fondens storlek i förhållande till samma års utgift (fondstyrka) minskar för närvarande varje år. Den var 1970 31,0, 1975 17,3 och 1981 7,7.

Som framgår av tabell 12 och diagram 6 där fondens reala utveckling illustreras, har fonden nu minskat reallt i förhållande till sin högsta nivå (1979).

Verkets förslag 1977

Verkets senaste förslag till avgiftsuttag avsåg perioden 1980—1984 och baserades på följande ekonomiska antaganden.

Årlig ökning av konsumentprisindex	7,5 %
real ökning av lönerna	2 %
real nyplaceringsränta	2 %

Innebörden av verkets antagande var att köpkraften i de yrkesverksammas löner (före skatt) skulle fördubblas på 35 år eller från 1977—2012. Under hittills förflutna sex år av denna period har reallönerna i stället sjunkit med sammanlagt 6,6 %.

Verkets *huvudförslag* för perioden var en årlig höjning av avgifterna med 0.25 procentenheter. Avgifterna beräknades på det så kallade avgiftsunderlaget enligt AFL. Sikt punkten angavs till 16—18 % år 2000 och 25 % år 2020. (Räknat på hela lönesumman blev motsvarande värden omkring 11 respektive 13 procent.)

Vid tidigare behandling av avgiftsfrågan har ATP vid förslaget upprättande betraktats som ett *renodlat fördelningssystem*.

Vid en årlig reallönetillväxt på 2 % beräknades att den procentuella andelen försäkrade med inkomster över "takets" (7.5 basbelopp) skulle utvecklas på följande sätt:

Andel över taket (%)

år	män	kv
1980	13,9	1,1
2000	54,1	17,6
2020	77,8	49,3

Innebörden av denna observation är, att ATP-systemet vid en reallönetillväxt successivt övergår från en inkomstrelaterad till en av inkomsterna under den yrkesverksamma tiden oberoende, fast pension. Detta beror på, att ATP-systemet bara beaktar inkomster upp till en viss, i tiden oförändrad, real nivå nämligen 7.5 gånger basbeloppet. Om i stället grundidén med en inkomstberoende pension bibehålls, exempelvis genom att taket höjs i takt med realinkomsterna skulle sikt punkten ha behövt sättas högre.

I verkets huvudalternativ år 1977 beräknades fonden utveckla sig enligt följande vid en årlig avgiftshöjning på 0.25 procentenheter.

År	1980	1984	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Fond, miljarder kronor	169	262	291	474	769	1 260	2 053	3 182	4 480	6 028
löpande priser										
Fondstyrka	9,4	7,7	7,4	6,2	5,8	5,8	5,7	5,2	4,4	3,8

Detta innebar en förväntad real tillväxt av fonden under större delen av perioden 1980—2020. (Se diagram 3 och 6 i bilaga 1.)

De senaste årens negativa ekonomiska utveckling har överspelat verkets beräkningar. I tabell 13 redovisas en jämförelse mellan faktisk utveckling av intjänade pensionspoäng, basbelopp och real nyplaceringsränta och beräknat utfall enligt verkets huvudalternativ år 1977. Fondens reala storlek (i miljarder kronor) 1977, 1980, 1982 och 1984 enligt 1977 års beräkning och enligt nu aktuell beräkning ser ut som följer (1982 års priser):

	1977	1980	1982	1984
1977 års beräkning	189,3	214,6	232,5	249,7
Aktuell beräkning	191,3	200,4	201,6	208,0 ¹

¹ Enligt alt 2 (7,5 % prisutveckling), sid. 17.

På motsvarande sätt kan fondstyrkan illustreras.

Fondstyrka:

	1977	1980	1982	1984
1977 års beräkning	12,0	9,4	8,5	7,7
Aktuell beräkning	11,9	8,6	7,4	6,3 ¹

Av dessa jämförelser framgår att man enligt nu aktuella beräkningar dels får en långsammare utveckling av fonden mätt i reala termer dels får en allt snabbare minskning av fondstyrkan jämfört med 1977 års beräkningar.

Av tabell 13 kan utläsas att också reallöneutvecklingen, med undantag för år 1980, varit negativ sedan 1977 samt att prisutvecklingen mätt i basbelopp varit genomsnittligt 10,6 % per år. Den reala nyplaceringsrörelsen har under samma period varit 0,9 % per år. Denna utveckling avseende reallöner, priser och räntor skall jämföras med de av verket år 1977 gjorda antagandena.

Beräkningsförsättningar för årets beräkningar

Riksförsäkringsverket har valt följande ekonomiska antaganden för sin analys av avgiftsbehovet inom ATP-systemet.

Årlig förändring i procent

Parameter Period	BNP		Reallön		Real nyplac. ränta	
	1983—1989	1990—2030	1983—1989	1990—2030	1983—1989	1990—2030
Alternativ						
1 a	1—2	2—2,5	0	1	0,5	1,5
1 b	1—2	4—4,5	0	3	0,5	3,5
2	0—1	1—1,5	-1	0	-0,5	0,5
3	2—3	3—3,5	1	2	1,5	2,5

Verket har funnit det rimligt att anta att reallöneökningarna kommer att ligga lägre än ökningen av BNP. Orsakerna härtill är bl. a. att utrymme måste skapas för ökade avgifter (exempelvis ATP-avgifter). Vidare gäller, att den totala lönesummeutvecklingen i det korta och medellånga perspektivet överstiger ovan angivna reallöneökningstal (tabell 15 och 17), vilket bl. a. beror på ökad förvärvsfrekvens för kvinnor. Även andra faktorer talar i samma riktning.

Val av ekonomiskt alternativ har stor betydelse för slutsatser om behovet av avgifter, även om variationen mellan alternativen minskar om hänsyn tas till följderna av ett eventuellt önskemål om att ATP-systemets reala innebörd skall hållas intakt.

Vid val av alternativ har verket bland annat övervägt material ingående i 1980 års långtidsutredning (LU 80) och uppföljningen av LU 80 samt

¹ Enligt alt. 2 (7,5 % prisutveckling), sid. 17.

regeringens bedömning av det samhällsekonomiska läget så som den bland annat framgår av proposition 1982/83:50 om vissa ekonomiska åtgärder m. m.

För bedömningen av den långsiktiga utvecklingen har verket utgått från alternativ 2 som huvudalternativ. För den direkta avvägningen av avgiftsbehovet under perioden 1985—89 har dock verket av skäl som senare redovisas, ej velat binda sig för *ett* alternativ. Det har t. ex. inte bedömts som uteslutet att redan i det kortare perspektivet uppnå en genomsnittligt oförändrad reallön. Ett annat utfall än det som anges för år 1983—89 i alternativ 2 påverkar emellertid endast marginellt det långsiktiga resultatet i det alternativet.

Bedömningar av Sveriges ekonomi

1980 års långtidsutredning (LU 80), som utarbetats inom ekonomidepartementet, redovisade (SOU 1980:52) fem alternativa utvecklingslinjer 1980—1985 varav två beskrevs som huvudalternativ (alt. 1 och 2).

Försörjningsbalansens utveckling 1965—1980 samt enligt alt. 1 och 2 i LU 80 framgår av nedanstående tabell A.

Tabell A Försörjningsbalansens utveckling 1965—1980 samt 1980—1985 enligt alternativ 1 och 2 enligt LU 80. Årlig procentuell volymförändring (Källa: SOU 1980:52, tabell 4.5)

	1965— 1970	1970— 1974	1974— 1979	1979— 1980	1980—1985	
					Alt. 1	Alt. 2
Privat konsumtion	3,0	2,5	1,6	1,0	0,5	1,6
Offentlig konsumtion	5,9	2,6	3,9	3,1	0,4	2,6
Total konsumtion	3,9	2,5	2,4	1,7	0,5	1,9
Bruttoinvestering	3,6	1,7	—0,4	4,0	3,5	0,7
Export	7,6	7,4	2,0	0,0	7,3	2,6
Import	7,6	5,0	1,7	2,3	3,5	4,1
BNP ¹	3,8	2,7	1,4	2,7	2,5	1,1

¹ Till marknadspris

Huvudalternativ 1 som av utredningen betecknades med underrubriken "en väg till balans" utgår från en strategi som innebär att:

- underskotten reduceras. Balans i bytesbalansen senast 1990.
- realkapitalbildningen ökar.
- industrisektorn stärks.

Detta kräver enligt LU 80 stor återhållsamhet i privat och offentlig konsumtionsökning, vilket innebär ett klart brott med utvecklingen under 1970-talet.

Alternativ 1 präglas, enligt LU 80, i många avseenden av kravet på förbättring i vår externa balans. Genom att stärka den konkurrensutsatta

sektorn sägs det vara möjligt att åstadkomma denna förbättring vid fullt kapacitetsutnyttjande och full sysselsättning.

Utredningens huvudalternativ 2 ("en väg mot ökad obalans") utgår från antagandet att det endast i marginell utsträckning går att ändra de ekonomiska utvecklingstendenserna som fanns under 1970-talet. Man räknar således i detta alternativ med att de centrala trögheterna på ekonomins utbudssida (här märks särskilt trögheten på arbetsmarknaden, företagens svaga soliditet samt brister i skogsindustrins råvaruförsörjning) kvarstår och att den inhemska konsumtionen fortsätter att expandera enligt samma mönster som förut.

Ett avsnitt i LU 80 behandlar utvecklingen fram till 1990, dock endast i alternativ 1 då man inte ansett det meningsfullt med någon utvecklingsbild efter 1985 för alternativ 2.

När det gäller den makroekonomiska utvecklingen menar LU 80 att merparten av BNP-tillväxten under 1980-talet måste gå till sparande i vid mening. Investeringarna måste öka något snabbare än BNP samtidigt som bytesbalansen kontinuerligt måste förbättras. LU 80 pekar i detta avsnitt på att sparkvoten i ekonomin (räknat i fasta priser) var konstant, sett över hela perioden 1960—1979.

Den volymmässiga resurstillväxten och resursanvändningen 1979—1990 enligt LU 80 kan sammanfattas i nedanstående tabell B.

Tabell B Försörjningsbalans 1979—1990. Årlig procentuell förändring

Privat konsumtion	0.8
Offentlig konsumtion	0.9
Total konsumtion	0.9
Investeringar	2.9
Export	5.4
Import	3.3
BNP	2.3

Avstämning av LU 80 (SOU 1982:14)

I en rapport med titeln "Tillväxt eller stagnation" som även den utarbetats inom ekonomidepartementet har en avstämning gjorts av LU 80. I rapporten redovisas tre alternativa utvecklingsvägar under perioden 1981—1985.

Alternativ I i avstämningen uppges ange en väg till balans i den svenska ekonomin. Avstämningens alternativ I har 1981 som utgångsår men har i övrigt byggts upp efter samma principer som motsvarande alternativ i LU 80.

Alternativ II har byggts upp från två utgångspunkter. Dels har exporten antagits växa i takt med den internationella marknadstillväxten, dels har antagits att den strama politiken vad gäller inhemsk efterfrågan som gäller för alternativ I också fullföljs i alternativ II.

I alternativ III har politiken antagits bli inriktad på att skapa full sysselsättning genom offentlig expansion och ökat bostadsbyggande. Enligt avstämningen kommer en utveckling enligt alternativ III att nå en punkt där bytesbalans- och budgetunderskottet inte längre blir hanterliga.

Försörjningsbalansens utveckling 1981 — 1985 enligt de tre alternativen kan sammanfattas i nedanstående tabell C.

Tabell C

	Årlig procentuell volymförändring		
	Alt. I	Alt. II	Alt. III
Privat konsumtion	0,7	0,7	1,8
Offentlig konsumtion	0,6	0,6	2,6
Total konsumtion	0,7	0,7	2,1
Bruttoinvestering	2,5	1,7	3,7
Export	7,5	4,5	4,5
Import	4,7	4,8	6,0
BNP ¹	2,4	1,0	2,2
Bytesbalans 1985 i procent av BNP	-2,0	-3,6	-5,4
Budgetsaldo 1985 i procent av BNP	-9,3	..	-13,3

¹ Till marknadspris

Källa: SOU 1982:14 tabell 3.8; 3.9 och 3.10 (Del I)
tabell 1.3 och 6.3 (Del II)

I alternativ I utgår man från att den genomsnittliga inhemska inflations-
takten för åren 1983 t. o. m. 1985 inte skall överstiga 5.5 % per år.

Avstämningens antaganden om pris- och löneutvecklingen för hela
perioden 1981 — 1985 enligt alt. I och III finns sammanfattade i nedanstå-
ende tabell D.

Tabell D Pris- och löneutvecklingen 1981 — 1985 enligt avstämningen av
LU 80. Årlig procentuell förändring. Källa: SOU 1982:14 tabell
4.3

	Alt. I	Alt. III
Konsumentprisökning	6,2	10,2
Löneökning exkl. kollektiva avgifter	6,9	12,7
Reallöneökning före skatt	0,6	2,3

Regeringens proposition 1982/83:50 om vissa ekonomiska åtgärder, m. m.

Verket noterar att i rubricerade proposition redovisar regeringen ut-
gångspunkter för den ekonomiska politiken. Som utgångspunkter anges
att den ekonomiska politiken bör inriktas på följande mål:

- att mobilisera hela nationen och alla våra resurser i kampen mot
arbetslösheten. Av särskild vikt är att begränsa den höga ungdomsar-
betslösheten.

- att skapa balans i vår ekonomi och minska behovet av att låna i utlandet. Ett centralt led i detta arbete är att stärka och utveckla den industriella basen för vår ekonomi.
- att låta de bördor som blir nödvändiga för att trygga sysselsättningen och vårt ekonomiska oberoende få bäras av alla grupper i samhället och fördelas efter bärkraft.
- att bekämpa inflationen: de övriga målen för den ekonomiska politiken kan på sikt inte uppnås om vi inte kan hejda pris- och kostnadsökningarna.

Verket noterar också att i propositionen redovisas bland annat de ekonomisk-politiska alternativen och strategin för de närmaste åren.

Utvecklingen under 1970-talet av vissa ekonomiska parametrar

Nedan lämnas en sammanfattning av de procentuella förändringarna över pris-, löne- och ränteutvecklingen från och med 1970.

Tabell E Genomsnittlig procentuell förändring per år av lönekostnadsutveckling¹, basbeloppsutveckling, utveckling av konsumentprisindex (kpi) samt nyplaceringsränta för AP-fonden

År	Lönekostnadsutveckling ¹	Basbeloppsutveckling	Konsumentprisindex	Nyplaceringsränta
1969–1974	9,5	6,9	7,3	7,3
1974–1979	11,8	10,1	9,7	9,6
1969–1979	10,7	8,5	8,6	8,4
1979–1982 ²	7,9	10,8	11,3	12,9

¹ Lönekostnadsutveckling enligt Konjunkturinstitutet. Här avses timlöneökning, exkl. sociala avgifter, baserade på lönesummeutvecklingen sedan lönebelopp hänförs till period varunder de inarbetats (periodisering).

Källa: Konjunkturläge jan. 1982

² Prognos för 1982

Följande beräkning kan göras över genomsnittlig reallöneökning och realränta. Beräkningarna är baserade på materialet i tabell E ovan.

Tabell F Genomsnittlig årlig reallöneökning och genomsnittlig realränta för AP-fondens nyplaceringar

År	Reallöneökning (%)	Realränta (%) för nyplaceringar
1969–1974	+ 2.0	– 0.1
1974–1979	+ 1.9	– 0.2
1969–1979	+ 1.9	– 0.1
1979–1982 ¹	– 3.1	+ 1.5

¹ Prognos för 1982

Motiv för val av beräkningsförutsättningar och för valda utgångspunkter i övrigt för verkets förslag

Olika meningar kommer till uttryck beträffande den mest lämpliga

strategin för att uppnå balans i landets ekonomi. Vissa drag i analysen av vilka de grundläggande obalanserna är samt vad som är nödvändigt att nu inrikta politiken på synes det emellertid råda enighet om. Bland dessa faktorer märks:

- Ekonomisk tillväxt måste åstadkommas
- Utrikesbalansen måste återställas
- Budgetunderskottet måste minskas kraftigt
- Inflationen måste begränsas

För att nå de angivna målen måste:

- Investeringarna öka
- Sparandet öka
- Näringslivets internationella konkurrenskraft öka
- Konsumtionen hållas tillbaka och de yrkesverksammes löneutveckling vara mycket återhållsam. Reallönesänkningar måste inledningsvis accepteras.

På lång sikt torde gälla att en tillväxt av den storlek som uppnåddes under 60- och 70-talen inte är möjlig. Under denna punkt finns anledning att notera, att en viss storlek på den procentuella tillväxten i absoluta tal motsvarar en allt större produktionstillväxt. Som ett exempel kan nämnas att en tillväxt i BNP på 1 % per år under trettioårsperioden 1982—2012 ger lika stor total produktionsökning mätt i volym som under den exempellösa tillväxtperioden 1962—1977.

Verket vill inte med det anförda binda sig för några prognoser över den ekonomiska utvecklingen på lång sikt utan det anförda är i stället bakgrund för verkets uppfattning *att en långsiktig beredskap måste finnas för att möta gällande pensionsförpliktelser även vid låg eller ingen produktions-tillväxt.*

Av redovisat bakgrundsmaterial har verket vidare dragit den slutsatsen, *att konsumtionsökningar under den kommande femårsperioden till följd av pensionsutbetalningar från tilläggs pensioneringen måste få en omedelbar finansiering med hjälp av avgifter* dvs att en finansiering av pensionsförpliktelserna med hjälp av AP-fonden inte bör ske.

Vidare synes det som om en eventuell kommande höjning av reallönerna *under åttiotalets senare hälft inte säkert kommer att kunna uppväga den sänkning som nu närmast måste komma.*

Utförda beräkningar

Den beräknade framtida utvecklingen av pensionskostnader och avgiftsunderlag, under olika antaganden om den ekonomiska utvecklingen, redovisas i tabellerna 14—17. I alla alternativen ökar pensionskostnaderna men i avtagande grad. Avgiftsunderlaget ökar i mindre omfattning än kostnaderna utom i de ur tillväxtskympunkt extremt positiva alternativen

I b och 3. Dessa alternativ innebär emellertid att på sikt en mycket stor andel aktiva kommer att ha inkomster över 7.5 basbelopp och att allt fler pensionärer når taket i ATP-systemet (bilaga 2 tabellerna 6, 7). (I ett reallt oförändrat pensionssystem fordras även i dessa alternativ kraftiga avgiftshöjningar.)

Förväntade uttagsprocenter i ett renodlat fördelningssystem redovisas i tabell 18 samt i tabell 1 i bilaga 2 där avgiftsunderlag och pensionskostnader redovisas. Avgiftsuttaget beräknas fr. o. m. år 1982 på hela lönesumman. För jämförelsens skull redovisas i tabell 19 det faktiska avgiftsbehovet 1960—1982 och det redovisade uttagsbehovet i 1977 års skrivelse (dess huvudalternativ) omräknat på hela lönesumman.

Skillnaden i avgiftsbehov i det långa perspektivet mellan de olika alternativen beror till en del på att flera, i de ur tillväxtskyndpunkt mer positiva alternativen, får inkomster överstigande ATP-taket. Ändrar man taket successivt för att vidmakthålla ATP-systemets pensionsskydd genom att låta taket reallt förändras i takt med lönerna leder detta i alternativen 1 a, 1 b och 3 till ett avgiftsbehov år 2030 som överslagsvis lågt räknat ligger i intervallet 17—25 % i stället för 12—23 % som avgiftsbehovet blir om taket inte justeras. Skillnaden mot de 32 % som alternativ 2 innebär minskar alltså.

Avgiftsbehov och genomsnittlig höjning i de olika alternativen med och utan justering av taket ser ut som följer.

	1 a	1 b	2	3
Avgiftsbehov 2030, %	23,3	11,7	32,1	16,0
Genomsnittlig höjning 1985—2030	0,28	0,03	0,46	0,12
Avgiftsbehov 2030 om taket justeras, %	25	17	32	20
De genomsnittliga höjning	0,32	0,14	0,46	0,21

I bilaga 1, diagram 3 och 6, redovisas AP-fondens förväntade utveckling under olika ekonomiska antaganden. Beräkningarna utgår från alternativen oförändrat avgiftsuttag respektive en höjning av avgiftsuttaget med 0.2 procentenheter per år till 19 % år 2030. Det senaste alternativet svarar mot den angivna siktpunkten i verkets förslag 1977. I bilaga 2, tabellerna 8.1, 8.2, 9.1 och 9.2 anges "kritiska" tidpunkter för fonden och fondstyrka framräknade under samma förutsättningar.

Av beräkningarna framgår, att fonden är mycket känslig för uttag som är lägre än vad som fordras för att årligen täcka löpande pensionsutbetalningar. Sålunda kan konstateras att i alternativ 1 a är det genomsnittliga behovet av årlig höjning av uttagsprocenten 0.28 procentenheter. Om avgiften i stället höjes med 0.2 procentenheter/år tömmer fonden under perioden. Det sker redan år 2008. I alternativ 3 är det genomsnittliga höjningsbehovet 0.12 procentenheter. Hålles i stället avgiftsuttaget oför-

ändrat töms fonden år 2005. Om i stället i detta alternativ uttaget höjs med 0.2 procentenheter/år erhålles på sikt en kraftig real ökning av fonden.

Fonden kan alltså inte användas för att man under en längre tid i någon nämnvärd grad skall kunna avvika från den ökningstakt av avgiftsuttaget som erfordras i ett rent fördelningssystem.

Att fondens styrka som buffert också är begränsad kommer att framgå av det följande.

Verkets ekonomiska beräkningsalternativ innebär en snabbare real ökning av bruttonationalprodukten (BNP) än av lönerna. Pensionssystemet är ett *trögrörligt* system på utgiftssidan medan förändringarna i avgiftsunderlaget (lönesumman) får ett direkt genomslag på inkomstsidan. I föregående avsnitt har redovisats erforderliga uttagsprocenter i ett fördelningssystem. I tabell 20 redovisas som ett alternativt mått på ATP-systemets kostnader *pensionerna som andel av BNP*. Som framgår av tabellen kommer utom i det mest positiva ekonomiska alternativet (1 b) ATP-systemet att utgöra en ständigt växande andel av BNP under en mycket lång framtida period. (Hänsyn har ej tagits till bortfall av kostnader för kommunalt bostadstillägg och pensionstillskott.)

Följande kan redovisas i sammandrag:

ATP-pensioner i procent av BNP

År	Alt. 1 a	Alt. 1 b	Alt. 2	Alt. 3
1982	4,5	4,5	4,5	4,5
2030	6,5	3,3	8,9	4,6

Även vid denna jämförelse måste beaktas, att den reala innebörden av pensionssystemet i tillväxtalternativen successivt urholkas. Om den del av realinkomsterna som täcks av ATP-systemet tillåts växa i takt med en eventuell tillväxt i lönerna blir andelarna av BNP större än andelarna ovan. Detta gäller samtliga alternativ utom alternativ 2.

Förslag

I det följande redovisas avgiftsbehovet grundat på verkets beräkningsalternativ 2 i jämförelse med alternativ 1 a.

Under perioden 1985—1989 behöver avgiftsuttaget till den allmänna tilläggspensioneringen i alternativ 2 höjas från 9.8 till 14.4 procent om pensionskostnaderna skall täckas enbart med avgiftsinkomster. Motsvarande blir i alternativ 1 a en höjning till 13.4 procent. Utgångspunkten för beräkningarna är som tidigare redovisats en antagen årlig förändring av reallönerna med i alternativ 2 i genomsnitt — 1 procent under perioden och med 0 procent i alternativ 1 a.

Frågan är nu om en anpassning av avgiftsuttaget skall ske helt inom perioden eller om anpassningen bör ske över en längre period.

I verkets långsiktiga huvudalternativ — med en genomsnittlig i stort sett

oförändrad reallön — blir siktpunkten för avgiftsuttaget år 2030 omkring 32 procent. I tabellerna 21—22 redovisas AP-fondens utveckling i detta alternativ vid en höjning av avgiftsuttaget med 0,5 procentenheter varje år 1985 t. o. m. år 2030 för vilket år avgiftsuttaget blir 32,8 procent.

Verket vill understryka att vid beräkningsalternativ som slutar på sådana nivåer är den utveckling av analysmodellen som inledningsvis nämnts av stor betydelse. Skattebelastningen på ATP-pensionerna, fondens samhällsekonomiska betydelse m. fl. faktorer bör beaktas i ett sådant sammanhang. Först med en sådan bredare bakgrund kan mer definitiva slutsatser dras om betydelsen av angivna avgiftsbehov.

Som framgår av tabell 22 skulle fonden vid en sådan långvarig anpassning av avgiftsuttaget minska hastigt i reala termer och fondstyrkan blir mycket låg. Orsaken är att systemet inte förmår "ta igen" den nedgång som det utsätts för under den inledande perioden och att avgiftsnivån år 1989 är 2,1 procentenheter "för låg" jämfört med pensionsutbetalningarna. Detta skulle få till följd att ATP-systemet på sikt blir mycket sårbart för svackor i samhällsekonomin. Verket vill därför ej förorda en anpassning av avgiftsnivån enligt denna modell.

I samma riktning som det just anförda verkar de krav på samhällsekonomin som önskemålet om en återställd balans reser. De medför bland annat önskemål om ökade investeringar och ökad produktion för export för att komma till rätta med nuvarande balansbrister. Detta talar som angetts i det föregående för att de löpande pensionsutbetalningarna, som till större delen går till konsumtion, bör finansieras med avgifter helt inom den aktuella avgiftsperioden.

Verket erinrar slutligen om att i det ur tillväxtskympunkt mycket positiva alternativet 3 med 1 % reallöneökning och 1,5 % real nyplaceringsränta fordras en höjning av avgiften med cirka 0,6 % per år 1985—1989. Någon möjlighet att med oförändrade regler för pensionernas nivå kraftigt minska behovet av avgiftshöjningar finns alltså inte.

Vid en höjning av avgiftsuttaget för perioden 1985—1989 med ca 0,8 % per år i alternativ 2 och ca 0,8 % per år i alternativ 1 a bibehålls i stort sett fondens reala värde under perioden (se tabellerna 24 resp. 26).

Som illustration återges hur fondstyrkan då utvecklas i alternativ 2.

Fondstyrka år		1985	1986	1987	1988	1989
1983	1984					
6,8	6,3	5,9	5,5	5,2	4,9	4,8

Under antagande om en fortsatt höjning av avgiftsuttaget med i genomsnitt 0,45 procentenheter per år under perioden 1990—2030 blir fondstyrkan resp. uttagsprocenten i alternativ 2 enligt följande (årlig ökning av kpi 7,5 %, real nyplaceringsränta 0,5 %):

Fondstyrka år		2010	2020	2030
1990	2000			
4,6	4,1	3,8	3,0	3,1
Uttagsprocent		24,25	28,75	33,25
15,25	19,75			

I det föregående har verket utgått från en strikt knytning av basbeloppet till kpi. Med ledning av proposition 1982/83:55 om upphävande av beslut om karensdagar, m. m. kan slutligen övervägande redovisas angående justering av avgiftsbehovet på grund av aviserade åtgärder med ledning av devalveringen.

Devalveringens effekter på basbeloppet kan för 1984 vid oförändrade regler uppskattas till ca 4 procent. Om pensionerna inte skall kompenseras för den prishöjning som devalveringen orsakar bör alltså basbeloppet reduceras med denna procentsats. Under antagande att reduktionen ej återställs under perioden kommer basbeloppet under perioden 1984—1989 att fortsätta att vara 4 procent lägre än vid en strikt anknytning till konsumentprisindex.

Med antagande om att reallöneförsämringen under åren 1983 och 1984 blir 5 respektive 2 procent följer av huvudantagandet för alternativ 2 att reallönerna därefter förblir oförändrade under resten av perioden 1985—1989. Då erhålles följande resultat.

För 1983 ger den kraftiga reallöneförsämringen (och därmed sammanhängande urholkningen av avgiftsunderlaget) tillsammans med det i proposition 1982/83:55 föreslagna tilläggsbeloppet på 300 kr. ett ökat avgiftsbehov på ca 0.6 procentenheter jämfört med utfallet i beräkningarna av alternativ 2 i det föregående.

För 1989 har denna förhöjande effekt avklingat så att det erforderliga avgiftsbehovet kan sättas 0.5—0.6 procentenheter lägre än vad som i det föregående angivits för alternativ 2 beroende på den lägre utvecklingen av basbeloppet på förmånssidan. Den årliga justeringen av avgiftsbehovet för perioden 1985—1989 skulle således i och för sig minska med ca 0.1 procentenheter per år. Dock innebär det då att det särskilda höjningsbehovet de första åren i perioden inte beaktats.

Motsvarande beräkning kan göras i alternativ 1 a. Med samma antagande om reallöneförsämringar 1983 och 1984 fås en reallöneökning om 1.4 % per år 1985—1989 för att ge den i alternativ 1 a för hela perioden antagna oförändrade reallönen. Det visar sig, att den möjliga minskningen av avgiftsjusteringsbehovet för perioden 1985—1989 också i detta alternativ blir ca 0.1 % med samma reservation som i föregående stycke angående det särskilda höjningsbehovet de första åren i perioden.

Det föreligger stora svårigheter att bedöma den ekonomiska utvecklingen. Riksförsäkringsverket vill därför ej i sitt slutliga förslag utgå från ett givet alternativ.

Verket föreslår att avgiftsuttaget höjs med mellan 0.8—1.0 procentenheter varje år under perioden 1985—1989.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknad Scherman, deltagit överdirektören Sjönell samt ledamöterna Albåge, Granqvist, Håvik, Olsson och Walander.

Därjämte har närvarit styrelsesuppleanterna Eklund, Lund och Ringaby, personalföreträdarna Almqvist och Tjärnberg, avdelningscheferna Örtengren, Ljungholm, Söderberg och Sjöquist, tf. avdelningschefen Eriksen, byråcheferna Marits, Smedmark och Bjurén samt socialförsäkringsombuden Andersson och Silverberg.

Vid ärendets handläggning avgav ledamoten Albåge följande skiljaktiga mening:

"Särskilt yttrande av ledamoten Albåge

Utgångspunkten för mitt ställningstagande i styrelsen är följande.

Den uppgift som åligger Riksförsäkringsverket är att lägga fram förslag till finansiering av den allmänna tilläggs pensioneringen (ATP) under åren 1985—1989. Riksförsäkringsverket har därvid att utgå från gällande lag om ATPs utformning och omfattning och från rimliga antaganden om den ekonomiska utvecklingen i samhället m. m. Avgiftsuttaget föreslås enbart utifrån en bedömning av den allmänna tilläggs pensioneringens behov, således ej med hänsynstagande till samhällsekonomi i dess helhet eller företagets möjligheter att bära de ökade avgifterna.

Mot den angivna bakgrunden kan jag biträda beslutet om förslag till ATP-avgift 1985—1989. Jag finner beslutet välgrundat såväl vad avser val av beräkningsalternativ som slutsatser ifråga om behov av avgiftshöjningar.

Jag vill emellertid förutsätta att — då slutligt beslut fattas om ATP-avgifterna för de angivna åren — detta beslut grundas på vidare bedömningar och hänsynstaganden än dem det ålegat Riksförsäkringsverket att göra. Ett "naket" beslut om så höga arbetsgivaravgiftsökningar som föreslås skulle — tillsammans med övriga kostnadsökningar för företagen — leda till en nedåtgående spiral för tillväxten. Detta skulle ytterligare försämra möjligheterna för ekonomisk återhämtning i landet och också för att gardera ATP. Att förlita sig på att höjningen av ATP-avgiften i någon mening kan tas ur "löneutrymmet" är icke realistiskt. Om den prioriteringen görs att ATPs förmånssida skall vara oförändrad måste därför beslutet om höjning av ATP-avgiften åtföljas av beslut om lika stor sänkning av någon annan arbetsgivaravgift för företagen, eftersom en ökning av den sammanlagda belastningen på företagen inte kan accepteras."

Karl Gustaf Scherman

Tor Eriksen
föredragande

Till regeringen
Socialdepartementet

Angående avgiftsuttag och förvaltningskostnadsandel för arbetskadeförsäkringen för åren 1985—1989

(1 bilaga)¹

Det åligger riks försäkringsverket att under innevarande år föreslå procentsats och förvaltningskostnadsandel för uttag av avgift enligt 7 kap 3 § lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring för åren 1985—1989.

Beträffande val av beräkningsalternativ och ekonomiska överväganden för avgiftsperioden hänvisar verket till den av verket samtidigt avlämnade skrivelsen (Dnr GD nr 420/82) om avgiftsuttag för allmän tilläggspension.

De av verket utförda beräkningarna redovisas i bifogade tekniska underlag.

Som framgår av bilaga 1 i det tekniska underlaget beräknas fondstyrkan, med det fastställda avgiftsuttaget, att avta under innevarande avgiftsperiod.

I verkets beräkningsalternativ 1 som innebär oförändrade reallöner kommer fondstyrkan vid oförändrat avgiftsuttag att öka under perioden 1985—1989 under alla antaganden om inflationens storlek.

I verkets beräkningsalternativ 2 som innebär en årlig minskning av reallönerna med en procent kommer fondstyrkan att avta. Vid en inflation på tio procent sjunker fondstyrkan från 0,46 till 0,36.

Effekten av devalveringen på priser och löner kommer att påverka försäkringens ekonomi redan under åren 1982 och 1983.

Med hänsyn till fondens relativt ringa storlek bör utvecklingen av försäkringens ekonomi följas med största uppmärksamhet.

Verket föreslår oförändrat avgiftsuttag på 0,60 procent 1985—1989 men avser att återkomma med nytt förslag till avgiftsuttag om den ekonomiska utvecklingen blir ogynnsammare än vad som antagits i verkets beräkningsalternativ 1 och 2.

Beträffande förvaltningskostnadsandelen föreslår verket att denna under perioden 1985—1989 bibehålles oförändrad och fastställd till 1/30 av avgiftsuttaget.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknad Scher-

¹ Har ej medtagits här.

man, deltagit överdirektören Sjönell samt ledamöterna Eklund, Granqvist, Håvik, Olsson och Walander.

Därjämte har närvarit styrelsesuppleanterna Lund och Ringaby, personalföreträdarna Almqvist och Tjärnberg, avdelningscheferna Örtengren, Ljungholm, Söderberg och Sjöquist, tf avdelningschefen Eriksen, byråcheferna Marits, Smedmark och Bjurén samt socialförsäkringsombuden Andersson och Silverberg.

Karl Gustaf Scherman

Tor Eriksen
föredragande

Sammanställning av remissyttranden på RFV:s förslag till avgift för ATP och arbetsskadeförsäkringen för åren 1985 — 1989

A. Prognosen över den ekonomiska utvecklingen

Allmänna pensionsfondens första, andra och tredje fondstyrelse

Osäkerheten vid bedömningen av de olika förutsättningarna för riks-försäkringsverkets kalkyler blir större ju längre kalkylperioden göres. Erfarenheterna från långtidsutredningarna visar att redan över ett femårs-perspektiv kan prognosmissarna bli fatalt stora. På längre sikt ökar osäkerheten progressivt. När riks-försäkringsverket trots denna osäkerhet gör beräkningar 50 år in i framtiden kan motivet härför vara att vissa element av betydelse, t. ex. befolkningsutvecklingen, kan bedömas med en viss sannolikhet för långa perioder. Det långa perspektivet kan vidare vara naturligt med hänsyn till att pensionssystemet avser kostnaders och inkomsters fördelning över generationer. Vissa frågor kan meningsfullt belysas i det långa perspektivet. Det är emellertid tveksamt om man utifrån mycket osäkra och svårmotiverade kalkyler — i verkligheten räkneexempel — över den ekonomiska utvecklingen på mycket lång sikt kan dra några slutsatser om hur avgiftsstrategin skall läggas upp för den närmaste femårsperioden. Osäkerheten om vad som inträffar redan under resten av 80-talet är så stor att man även under perioder som ur ATP-systemets synvinkel framstår som korta bör föra en flexibel politik, som möjliggör en successiv anpassning både till själva ATP-systemet och till den samhälls-ekonomiska problematiken.

ATP-systemets intäkter och kostnader är kostnader och intäkter för andra delar av samhällsekonomin. ATP-systemet är inte i och för sig ett ekonomiskt-politiskt medel men avgiftsuttag och fonduppbyggnad påverkar samhällsekonomin och får därmed på sikt återverkningar också på ATP-systemet. Behovet av en fonduppbyggnad måste ses i samband med behovet av samhällsekonomin totala sparande och sparfördelning. Avgiftsuttagen har i princip samma innebörd som de arbetsgivaravgifter som staten använder sig av och konkurrerar med dessa. Att ATP-systemet måste ses i ett vidare ekonomiskt-politiskt sammanhang betyder att ställningstagandet till avgiftsuttaget inte kan bestämmas enbart med utgångspunkt från systemets finansieringsbehov. Denna synpunkt framhålles också av riks-försäkringsverket, i varje fall beträffande de långsiktiga alternativen — först med en "bredare bakgrund (inkluderande skattebelastningen på ATP-pensionerna, fondens samhälls-ekonomiska betydelse m. fl. faktorer) kan mer definitiva slutsatser dras om betydelsen av angivna avgifts-behov".

RRV:

Vid beräkningar av det slag som RFV utfört blir det nödvändigt att som RFV gjort arbeta med ett begränsat antal utvecklingsmöjligheter. Enligt RRVs mening är det emellertid mer ändamålsenligt att här arbeta med tre tidsperioder, ett kort perspektiv fram t. o. m. år 1985, ett medellångt perspektiv 1986—1989 och ett långt 1990—2030. Detta kan göras utan att antalet alternativ behöver utökas, nämligen genom att i modellen endast ha ett gemensamt antagande om BNP-utvecklingen i det långa perspektivet.

Om en sådan indelning görs för tiden till år 1990 kan mer realistiska antaganden göras för det korta perspektivet både vad gäller reallöneutvecklingen och den reala nyplaceringsräntans utveckling.

Den reala nyplaceringsräntan fram till år 1990 antas i RFVs modell ligga en halv procentenhet över den reala löneutvecklingen i samtliga alternativ. Den genomsnittliga reala nyplaceringsräntan för AP-fonden har under åren 1979—1982 legat 4,6 procentenheter över den reala löneutvecklingen. Förhållandet mellan reallöneförändringen och den genomsnittliga reala nyplaceringsräntan för AP-fonden under de senaste åren avviker således markant från antagandena i RFVs modell.

Fullmäktige i Riksbanken:

Förslaget i fråga bygger på ett mycket pessimistiskt scenario med en reallön som sjunker för perioden 1983—1989 och därefter är oförändrad fram till år 2030. En sådan drastisk försämring av de samhällsekonomiska förutsättningarna skulle framtvunga en förändring av hela det svenska välfärdssystemet. Därvid skulle enligt fullmäktiges mening tidigare pensionsutfästelser inte kunna lämnas utan omprövning. En så kraftig försvagning av den svenska ekonomin borde därför snarare föranleda en reduktion av gjorda pensionsutfästelser än en omedelbar, tämligen drastisk höjning av avgiftsuttaget.

Något preciserat mål för fonduppbyggnaden har aldrig formulerats. Det är under sådana omständigheter naturligt att RFV utifrån sina utgångspunkter, i försäkringens intresse, grundar sina förslag till avgiftsuttag på en mycket försiktig, långsiktig ekonomisk framtidsbedömning. Ett så pessimistiskt utvecklingsscenario fram till år 2030, som alternativ 2 representerar, bör emellertid inte läggas till grund för fastställande av avgiftsuttaget för perioden 1985—1989. Det finns enligt fullmäktiges mening inte anledning att bygga beslutet för de närmaste åren på ett inte underbyggt extremt pessimistiskt scenario. AP-fonden bör kunna tjäna som buffert vid en temporär svacka i avgiftsunderlaget.

Svenska kommunförbundet:

Förslaget om höjd avgift till ATP bygger på antagandet om en fortsatt

svag ekonomisk utveckling i samhället. Det finns enligt styrelsens mening skäl till vissa justeringar i de antaganden som legat till grund för beräkningarna. Ett lägre avgiftsuttag än enligt verkets förslag bör enligt styrelsens mening vara tillfyllest.

TCO:

TCO vill för sin del understryka att ATP-systemet står inför en allvarlig utveckling endast om man inte är beredd att tillgodose finansieringen av systemet. Avgiftsuttagets storlek inom ATP-systemet är direkt beroende av reallönernas utveckling och därmed av den ekonomiska utvecklingen. TCO:s utgångspunkt är att man även i fortsättningen skall vidhålla den pensionsnivå som finns inom ATP-systemet.

Vad gäller den nu aktuella frågan om fastställande av avgiftsuttaget för perioden 1985—1989 konstaterar TCO att riks försäkringsverkets bedömningar av den ekonomiska utvecklingen av naturliga skäl präglas av stor osäkerhet. Med hänsyn till detta och till att förutsättningarna för att fastställa avgiftsuttaget kan komma att ändras till följd av den föreslagna utredningen är det nu enligt TCO:s mening svårt att definitivt fastställa avgiftsuttaget för hela perioden 1985—1989.

LO:

LO anser att riks försäkringsverket vid bedömningen av den långsiktiga samhällsutvecklingen har utgått från ett direkt katastrofalternativ. Alternativet innebär att löneutvecklingen i stort beräknas avstanna från och med innevarande år och inte förändras i positiv riktning under hela tiden fram till år 2030. Skulle detta ske blir såväl ATP-systemet som många andra trygghetssystem omöjliga att upprätthålla. Alternativet innebär ständigt stegrad arbetslöshet, fortsatt förlorad löneandel och ett mycket lågt resursutnyttjande. LO anser alternativet helt orealistiskt och menar att beräkningar av avgiftsuttag utifrån detta alternativ därmed är ointressanta, särskilt i det längre tidsperspektivet.

Ett mer realistiskt alternativ, även om detta också framstår som alltför pessimistiskt är alternativ 1 a, där man i det korta tidsperspektivet har en reallöneutveckling på ± 0 och i det längre tidsperspektivet innebär en årlig reallöneförbättring på 1 %.

Samtliga av verkets alternativ utgår ifrån en beräkningsmetod som innebär en enprocentig skillnad mellan BNP-ökning och löneökning. Hur relationerna mellan dessa två faktorer ska vara är emellertid resultat av ekonomisk-politiska åtgärder. På kortare sikt kan verkets utgångspunkt vara motiverad av att resurser måste styras över till avgiftsökningar, bl. å. till ATP, till kapitalbildning och bytesbalans. På längre sikt är det emellertid inte rimligt med så stora skillnader mellan BNP och löneökningar. Sannolikt skulle en sådan utveckling leda till fortsatt ökade vinstandelar

och bytesbalansöverskott. Slutsatsen av kritiken av verkets bedömningsmetod är att inget av verkets ekonomiska alternativ i det långa perspektivet synes riktigt genomarbetat.

LO kan inte acceptera verkets prognos för den ekonomiska utvecklingen och därigenom också för inkomstunderlaget för ATP. LO förutser en bättre ekonomisk utveckling än den verket prognostiserar.

SAF:

De av RFV valda antagandena är uttryck för stor försiktighet, vilket är naturligt med tanke på RFVs ställning. Vi vill för vår del också betona osäkerheten i beräkningar som avser perioder bortom år 2000. Det kan erinras om att 1982 års nyplaceringsränta för AP-fonden innebar en realränta på 4,5 procent. Även för innevarande år torde nyplaceringsräntan komma att uppvisa en viss realränta. Därigenom stärks AP-fondens roll som buffert.

SHIO-Familjeföretagen:

SHIO-Familjeföretagen finner att verkets uppfattning om utvecklingen fram till 1989 är något för pessimistisk. I bedömningen finns det anledning att beakta alternativet 3 förutom 1 och 2.

SHIO-Familjeföretagen anser vidare att de angivna förutsättningarna beträffande real nyplaceringsränta är alltför negativa. En god real avkastning på AP-fonden är av stor betydelse för att vi skall kunna trygga ATP-utfästelserna.

SHIO-Familjeföretagen delar AP-fondens syn på beräkningsförutsättningarna.

B. Förslaget om perioden för vilken ATP-avgiften skall fastställas

Allmänna pensionsfondens första, andra och tredje fondstyrelse

Fastställandet av avgiftsuttaget måste alltid grundas på osäkra och i viss mening godtyckligt valda förutsättningar.

Fondstyrelserna finner att starka skäl, inte minst i nuvarande läge, talar för att begränsa det aktuella beslutet till att gälla 2 å 3 år. Därigenom ökar flexibiliteten i den ekonomiska politiken.

RRV:

RRV föreslår att ATP-avgiftens storlek fastställs endast för åren 1985 och 1986. Att fastställa ATP-avgiftens storlek endast för dessa år torde möjliggöra en mjukare anpassning av avgiftsnivån. Den nya prövning av avgiftens storlek som därmed erfordras längre fram för att fastställa avgiften för åren 1987—1989 kan då grundas på ett mer aktuellt underlag.

Fullmäktige i Riksbanken:

Med hänsyn till rådande osäkerhet om bl. a. styrkan och varaktigheten i en kommande internationell expansion skulle fullmäktige vilja förordna i detta sammanhang att man inte fastställde avgiften för hela perioden 1985—1989 utan nöjde sig med att lägga fast den för de första två, möjligen tre, åren.

Svenska kommunförbundet:

Med tanke på osäkerheten i den ekonomiska utvecklingen kan det enligt styrelsens mening vara motiverat att undvika att nu binda sig för ATP-avgifternas storlek under en så lång tidsperiod som föreslås i Riksförsäkringsverkets utredning.

TCO finner det inte möjligt att ta ställning till Riksförsäkringsverkets bedömningar vad gäller avgiftsuttaget för hela perioden. Dessa är som angetts präglade av stor osäkerhet. *TCO* anser att man tillsvidare kan utgå från verkets förslag, men med den absoluta förutsättningen att beslutet kan omprövas under avgiftsperioden.

LO:

Mot bakgrund av osäkerheten i den ekonomiska bedömningen under 1980-talet anser *LO* det oklokt att redan nu besluta om avgiftsnivån för resten av 80-talet. *LO* vill därför föreslå att beslutet om avgifterna till ATP fattas för en kortare period, förslagsvis för 2 å 3 år, för att därefter åter omprövas.

SACO/SR pekar på möjligheten att låta avgiftsuttaget bestämmas för kortare perioder än 5 år. I praktiken innebär ju ett beslut hösten 1983 att man skall bestämma avgifterna 6 år framåt i tiden. Även om pensionsfrågorna skall ses långsiktigt så bör detta inte hindra att avgiftsuttagen bestäms för kortare perioder, med hänsyn till reallöneutveckling, realränta, fondavkastning, övriga konkurrerande finansieringsbehov m. m.

SAF:

Svårigheterna att bedöma utvecklingen av BNP och reallöner på längre sikt än 10—20 år är betydande. Detta i förening med rådande osäkerhet om hur dagens belansproblem skall lösas talar för att statsmakterna låter beslutet om ATP-avgift avse endast 2 eller 3 år.

LRF:

I avvaktan på en översyn av pensionssystemet, bör beslutet om framtida uttag om ATP-avgifter omfatta kortare tid än 5 år.

C. Förslaget om höjning av ATP-avgifter

Allmänna pensionsfonden, första, andra och tredje fondstyrelserna

Beträffande storleken av avgiftsuttaget höjning vill fondstyrelserna inte precisera sin uppfattning längre än att den bör ligga inom marginalen 0,2—0,5 procentenheter per år. Denna bedömning grundar sig på den samhällsekonomiska situation som kan förutses under resten av 80-talet och de problem som då möter för att upprätta balansen i den svenska ekonomin. Fondstyrelsernas förslag har likaledes beaktat systemets förmåga att finansiera de pensionsåtaganden som föreligger under denna period.

Fullmäktige i Riksbanken:

En framräkning av alternativ 2 vid 7,5 % årlig prisstegring och en årlig höjning av avgiftsuttaget med en halv procentenhet under perioden 1985—1989 ger vid handen att AP-fondens reala storlek (1982 års priser) skulle minska med ca 8 % — från 202 miljarder kr. i slutet av 1982 till 185 miljarder kr. i slutet av 1989 — samtidigt som dess nominella värde skulle växa avsevärt — till 308 miljarder kr. en ökning med i genomsnitt 15 miljarder kr. per år. Med något gynnsammare antaganden för reallön och realränta än de som ligger till grund för alternativ 2, bör AP-fondens reala nivå kunna hållas oförändrad eller t. o. m. stiga. Denna nivå har i stort sett legat fast under de senaste fyra å fem åren. Under denna tid har de årliga avgiftshöjningarna rört sig kring 0,2 procentenheter omräknat till det nya större avgiftsunderlaget.

Mot bakgrund av ovan angivna överväganden anser fullmäktige en årlig avgiftshöjning i intervallet tre till fem tiondels procentenheter rimlig.

Svenska kommunförbundet:

Ett lägre avgiftsuttag än enligt verkets förslag bör enligt styrelsens mening vara tillfyllest.

Landstingsförbundet:

Riksförsäkringsverkets uppgift är att föreslå ett avgiftsuttag enbart utifrån en bedömning av den allmänna tilläggs pensioneringens behov. Landstingsförbundet förutsätter emellertid att när statsmakterna fattar beslut om ATP-avgifterna för de angivna åren, så grundas detta beslut på vidare bedömningar och avvägningar än dem som det ankommer på riksförsäkringsverket att göra.

LO:

Utifrån ökningen av ATP-utbetalningarna under 80-talet, anser LO en avgiftshöjning helt nödvändig. Mot bakgrund av LOs mer optimistiska syn

på den ekonomiska utvecklingen är dock den av verket föreslagna avgiftshöjningen i överkant.

LO anser därför att avgiftshöjningen rimligen borde kunna läggas lägre än den nivå på mellan 0,8—1 procentenhet per år som Riksförsäkringsverket har föreslagit i sin skrivelse till regeringen. En årlig höjning med högst 0,5 procentenheter torde täcka ATP-systemets behov av resurstillskott.

SACO/SR:

Med längre bindningsperioder är möjligen en riktig strategi att ta det "säkra före det osäkra" och gardera ATP-systemet med rejäla avgiftshöjningar. Enligt SACO/SR:s mening kan det vara motiverat att i den fortsatta beredningen som ett huvudalternativ utgå från att reallönerna före skatt inte sjunker ytterligare under 1980-talet. Det innebär att de årliga avgiftshöjningarna för resten av 1980-talet bör kunna begränsas till den nedre gränsen i det av RFV angivna intervallet eller någon eller några tiondels procentenheter ytterligare lägre ökning, dvs. 0,6—0,8 procent per år.

SAF:

ATP-avgifterna måste höjas väsentligt mindre än vad RFV föreslagit.

Av samhällsekonomiska skäl är det omöjligt att genomföra de föreslagna avgiftshöjningarna. Det finns inget "tillgängligt löneutrymme" att in-teckna. De föreslagna höjningarna skulle leda till en nedåtgående spiral för tillväxten och därigenom undergräva grundvalen för bl. a. ATP. Sverige intar en särställning när det gäller utvecklingen av arbetsgivares socialavgifter och löneskatter i procent av BNP.

LRF föreslår att beslutet endast skall avse åren 1985 och 1986 och att avgiften för dessa år bestäms till 10,2 resp. 10,6 %.

SHIO-Familjeföretagen föreslår att avgiftsuttaget för allmän tilläggs-pension skall vara oförändrat för åren 1985—1989 i förhållande till det beslutade uttaget för år 1985.

D. Krav på en översyn av pensionssystemet

Allmänna pensionsfondens första, andra och tredje fondstyrelse

Fördelningsproblemet pensionärskollektivets inkomstutveckling i förhållande till de aktivas kan komma att aktualisera förändringar på för-månssidan och/eller beskattnings- och avgiftssidan. Utbetalningar i form av ATP-pensioner och statsskuldräntor kommer att öka kontinuerligt i förhållande till nationalinkomsten. Lösningen av det transfereringsproblem som härigenom uppkommer, måste förberedas i god tid. Fondstyrel-

serna anser det nödvändigt att de problem som pensionssystemens utveckling i en förändrad samhällsekonomisk miljö kommer att möta, göres till förmån för en övergripande utredning.

RRV:

RRV finner det angeläget att frågan om AP-fondens reala storlek i ett fullt utbyggt ATP-system klarläggs och att den lägsta tillåtna fondstyrkan fastställs. I det fördelningssystem som ATP-systemet utgör skall fonden bl. a. utgöra en buffert mot tillfälliga påfrestningar i systemet. I ett läge där fondstyrkan och fondens reala storlek bedöms som tillräcklig synes det enligt RRVs uppfattning vara möjligt att använda även fondens reala avkastning till att finansiera pensionsutbetalningarna och därvid reducera behovet av avgiftshöjning.

Fullmäktige i Riksbanken:

Den kraftiga förbättring av pensionärernas ekonomi som skedde genom ett antal reformer under 1960- och 1970-talen skulle bäras genom en fortsatt god ekonomisk tillväxt. Den gynnsamma utveckling som ägde rum under 1960-talet födde tanken på att pensionärerna även borde få del i standardstegringen. Detta stannade dock vid diskussioner. Senare års nedgång i realinkomst för den arbetande befolkningen har i stället gett upphov till en rakt motsatt diskussion: Bör inte även pensionärerna bära sin del av denna försämring? Det ledde till en del ingrepp i beräkningsgrunderna som nu till större delen har återtagits. Samtidigt har regeringen uttalat att pensionärerna måste bära en del av den realinkomstförsämring som följer som effekt av devalveringen av den svenska kronan. Sedan ATP-systemets tillkomst har också befolkningspyramiden blivit tyngre upptill än vad man tidigare räknade med.

Alla de frågor som här tagits upp är av grundläggande fördelningpolitisk natur. Otvivelaktigt har osäkerheten ökat om pensionssystemets bärkraft framöver och hur inkomster och bördor skall fördelas. Enligt fullmäktiges mening bör dessa frågor bli föremål för en mer ingående analys än som varit möjlig i RRV:s skrivelse. Förhoppningsvis kan detta ske mot bakgrund av en något säkrare och mer välgrundad bedömning av förutsättningarna för den långsiktiga ekonomiska tillväxten än vad som nu föreligger.

Landstingsförbundet anser att en viktig fråga i sammanhanget är avvägningen mellan offentlig konsumtion, de yrkesaktivas konsumtion och den privata konsumtionen som genereras av de löpande pensionsutbetalningarna från ATP inom det begränsade samhällsekonomiska utrymmet för konsumtion. Vid denna avvägning kan även ATP-systemets finanssida behöva tas upp till prövning.

TCO:

Med hänsyn till bl. a. förändringar i den samhällsekonomiska bilden finns det skäl att göra en översyn av systemet. TCOs uppfattning är därför att regeringen bör tillsätta en utredning som får till uppgift att göra denna översyn. Bland annat bör utredas finansieringen, pensionernas värdesäkring och AP-fondernas roll i kapitalbildningen.

LO:

De grundläggande principerna för ATP-systemet och det långsiktiga åtagande för pensionsutbetalningarna som systemet förutsätter bör ligga fast. Genom fördelningsprincipen delas detta åtagande för pensionärernas ekonomiska trygghet på ett rättvist och solidariskt sätt mellan åldersklasser och generationer. Vad som däremot framstår som väsentligt, nu när systemet närmar sig fullfunktionsstadiet är en mer fullständig översyn av finansieringen av samhällets olika åtaganden för de äldre.

Allt fler kommer in i ett fullt ut fungerande ATP-system.

Tilläggsförmåner som höjer basnivån, t. ex. pensionstillskott, skattelättnad och KBT, har varit avsedda för de äldre pensionärer som inte hann komma med i ATP. Utvecklingen går med all sannolikhet mot att ATP (med folkpension i botten) är den normala pensionsformen och att grupper som inte har ATP eller motsvarande tillhör undantagen.

Pensionssystemets uppbyggnad bör därför utvärderas och en framtida avvägning mellan pensionens bas- och inkomsttrygghet göras.

SACO/SR:

SACO/SR anser att man i det längsta skall stå fast vid de löften som givits pensionärerna. I det långsiktiga perspektiv det här är fråga om så bör inte tillfälliga svängningar i ekonomin föranleda förändringar på förmåns- sidan.

De avgiftsuttag som RFV föreslår för perioden avviker inte särskilt mycket från den utveckling som förutsågs när pensionsbeslutet togs. Där- emot måste det naturligtvis noga övervägas om kraftiga avgiftshöjningar under 1980-talet kan förenas med strävandena om en återhållsam kostnadsutveckling. SACO/SR har inte skäl att motsätta sig en övergripande utredning kring hithörande fördelningsfrågor. SACO/SR motsätter sig dock bestämt det slags manipulationer med basbeloppet som skett. Lika bestämt tar SACO/SR avstånd från begränsade indexeringar upp till en högsta nivå så länge de fördelningsmässiga konsekvenserna inte riktigt kan överblickas. Sådana åtgärder sätts in i ett sammanhang när de grupper som drabbas inte har realistiska möjligheter att påverka den inflationstakt som förutsätts urholka förmånerna. De eventuella förändringar på förmåns- sidan som kan bli aktuella måste därför öppet redovisas och remiss- behandlas för att kunna bli föremål för genomtänkta överväganden.

SAF:

SAF anser att ATP-systemet bör ses över. Detta gäller i följande hänseende.

a) Den fulla värdesäkringen av utgående pensioner leder i tider av reallöneminskningar till ohållbara konsekvenser vad gäller pensionärskollektivets inkomstutveckling i förhållande till de aktivas. RFV har nyligen i skrivelse till regeringen redovisat de tekniska och ekonomiska konsekvenserna av en indexanknytning av de allmänna pensionerna till löneutvecklingen eller till olika former av sammanvägning av löneutveckling och prisutveckling. Denna fråga måste bli föremål för fortsatta undersökningar och överväganden.

b) 15-årsregeln har i takt med reallöneminskningar lett till väsentligt högre kompensationsnivåer i förhållande till slutlönen än som avsågs vid ATPs tillkomst. Ett bibehållande av 30-årsregeln kommer att leda till spekulationer mot systemet vid slutet av 1980-talet, då många försäkrade redan tillgodoräknats 30 poängår. Genom införandet fr. o. m. 1982 av ATP-rätt för föräldrar som i eget hem vårdar barn under 3 år har motivet för 30-årsregeln försvagats.

c) Efterlevandeskyddet bör ändras. Vi noterar att en proposition om familjepensionsfrågor är aviserad under 1983 på grundval av pensionskommitténs betänkande Familjepension (SOU 1981:61).

d) Med tanke på befolkningsutvecklingen och de äldres hälsotillstånd bör pensionsåldern på sikt höjas något eller några år. Vi erinrar om att den amerikanska kongressen nyligen fattat beslut om höjning av pensionsåldern inom Social Security från 65 år till 67 år med början år 2003 och med fullt genomslag år 2027.

LRF anser att det bör finnas ett samband mellan avgifter och förmåner beträffande ATP. En översyn bör göras av förmånssidan i syfte att åstadkomma en anpassning till avgiftsreglerna. En viktig uppgift bör härvid vara att utreda om den nuvarande pensionsnivån med indexuppräknings med hänsyn till basbeloppsförändring kan bibehållas i framtiden. Om RFVs bedömning av den ekonomiska utvecklingen skulle visa sig riktig kan ATP-avgiften komma att stiga till en nivå som inte kan tolereras ur samhällsekonomisk synvinkel. Det gäller därför att redan nu anpassa ATP-förmånerna till en nivå som är samhällsekonomiskt godtagbar.

SHIO-Familjeföretagen framhåller att pensionssystemet måste omprövas i de fall tillväxten i ekonomin och den reala nyplaceringsräntan inte blir större än vad riks försäkringsverket förutsatt. Mot denna bakgrund bör regeringen tillsätta en statlig utredning som bl. a. bör få i uppdrag att pröva

olika alternativa begränsningar av värdesäkring av pensionerna samt överväga en bättre koppling mellan inbetalda pensionsavgifter och utbetalad pension.

E. ATP-systemets roll i samhällsekonomin

Allmänna pensionsfondens första, andra och tredje fondstyrelser

Det råder i stort sett enighet om att sparandet behöver ökas i den svenska ekonomin. Pensionssystemen är i så gott som alla utvecklade länder en viktig källa till hushållens sparande. Så till vida framstår ett ökat eller åtminstone ett upprätthållet sparande i AP-fonden som till synes självklart.

I *nuvarande ekonomiska läge* framstår emellertid avgiftshöjningar till ATP-systemet i syfte att hålla uppe fondsparandet inte som en självklarhet. I den mån avgiftshöjningar leder till en minskning av företagets vinstmarginaler, deras konkurrenskraft och investeringsefterfrågan, innebär ett ökat fondsparande inte att det samhällsekonomiska sparandet ökar. Utbytbarheten av AP-fondens sparande i förhållande till företagssparande gäller också i dess förhållande till staten. En höjning av avgifterna till AP-fonden inkräktar sålunda på möjligheterna att minska budgetunderskottet med motsvarande höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften. En minskning av den offentliga sektorns underskott är angelägen och det kan anföras skäl för att denna minskning snarare bör ske via nedgång i budgetunderskottet än genom en förstärkning av AP-fonden. Enligt fondstyrelsernas mening är det inte möjligt att härleda en höjning av ATP-avgifterna under den aktuella perioden enbart utifrån uppställda mål om AP-fondens utveckling och bidrag till sparandet. Hänsyn måste tagas till hur dessa avgiftshöjningar påverkar sparandefördelningen och utvecklingen av samhällsekonomin. De synpunkter som här kan anföras, talar närmast för att avgiftsuttagen hålls relativt lågt.

Svenska kommunförbundet:

Styrelsen betraktar arbetsgivaravgifterna som kostnadsneutrala för kommunerna eftersom avgiftsökningar bör avräknas från tillgängligt utrymme för löneökningar. Ett minskat utrymme för löneökningar får dock negativa effekter på kommunernas skatteinkomster. Höjda arbetsgivaravgifter måste följaktligen beaktas vid överväganden om finansiering av den kommunala verksamheten.

TCO:

Avgiftsuttaget till ATP-systemet påverkar också utrymmet för löneökningar till de aktiva löntagarna. Det kan också komma att påverka sparandet i AP-fonderna och därmed de investeringar som finansieras denna väg. Frågan har bl. a. uppkommit om det är möjligt att använda AP-fondernas

avkastning eller själva fonderna för att hålla nere avgiftsuttaget. Ett sådant förfarande skulle innebära ett minskat sparande inom ramen för ATP-systemet. Om man inte finner denna minskning av samhällets totala sparande acceptabel, måste denna kompenseras genom ökat sparande på annat sätt och i andra former. Avgiftsuttagets storlek till ATP-systemet får därmed konsekvenser dels för de fackliga organisationernas lönepolitik, dels för hur man skall lösa kapitalbildningsfrågorna.

LO:

Samtliga av riks försäkringsverkets alternativ utgår ifrån att man innan avgiftsperioden är slut år 1989 får jämvikt mellan inkomster och utgifter. Avkastningen från AP-fonderna måste därvid tas i anspråk under perioden, om än i måttlig omfattning. LO anser det vara rimligt att övergångsvis i någon mån utnyttja avkastningen till pensionsutbetalningar i ett läge när dessa ökar ovanligt mycket, som sker under kommande avgiftsperiod.

Detta innebär inte att LO har ändrat sin inställning till fördelningsprincipen som grund för finansieringen av ATP. Genom att i alltför hög grad utnyttja AP-fonderna för direkta pensionsutbetalningar undandrar man dessutom kapitalmarknaden och det kollektiva sparandet medel, vilket LO i nuvarande ekonomiska situation anser vara en felaktig strategi.

SACO/SR godtar RFV:s utgångspunkt för det kalkylerade avgiftsbehovet, nämligen att ATP varje år skall betalas med inflytande avgifter, dvs. vara ett renodlat fördelningssystem. Någon del av AP-fondens avkastning förutsätts därför inte tas i anspråk. Huruvida den reala avkastningen på fondens tillgångar blir positiv eller negativ har därvid ingen betydelse för övervägandena kring avgiftsuttaget.

Sedan 1978 har den samlade offentliga sektorn (stat, kommuner, socialförsäkringar) uppvisat ett successivt ökat underskott i sitt finansiella sparande som enligt den preliminära nationalbudgeten 1983 beräknas uppgå till ca 55 miljarder kronor. Tidigare har sparandet inom socialförsäkringssektorn (i huvudsak ATP-systemet) kunnat motverka det statliga budgetunderskottet och därmed den samlade sparandebristen.

ATP-systemet skall därför ses i sammanhang med det totala offentliga sparandeunderskottet. I den meningen behöver en stark höjning av ATP-avgiften inte ses så dramatiskt; alternativet är ju att någon annan skatt eller avgift höjs i stället. Ökade inkomster till ATP-systemet underlättar statens upplåning genom fondernas köp av statspapper. Huruvida en förbättring i den samhällsekonomiska balansen skall komma till uttryck i ett ökat sparande inom ATP-systemet eller i form av ett minskat statligt budgetunderskott är således en öppen fråga. Det är ur facklig synvinkel inget självklart ställningstagande att alternativet med t. ex. höjd mervärdesskatt skulle vara att föredra framför höjd ATP-avgift.

SAF:

Under 1983 och 1984 beräknas ATP-utbetalningarna överstiga inflytande avgifter med knappt 4 respektive drygt 6 miljarder kronor. AP-fondens ränteinkomster beräknas dock för nämnda år uppgå till 22 respektive 23 miljarder kronor, vilket innebär en fondökning såväl under 1983 som under 1984. Fonden, som vid 1982 års utgång uppgick till drygt 202 miljarder kronor — motsvarande en fondstyrka av 7,4 årsutbetalningar — kommer sålunda utan risk för säkerheten i systemet att som buffert kunna täcka differensen mellan pensionsutbetalningar och inflytande avgifter. Någon annan funktion än denna kan AP-fonden inte ha i ett fördelnings-system.

LRF:

Till den del ATP-avgiften inte motsvaras av någon förmån har avgiften karaktär av skatt i likhet med vad som i huvudsak gäller för övriga arbetsgivaravgifter resp. egenavgifter. Med hänsyn härtill har frågan om uttag av ATP-avgift kommit i ett nytt läge. De försäkringsmässiga motiven för att garantera ATP-pensionens infriande har försvagats. I den mån ATP-avgiften har karaktär av skatt bör den behandlas som sådan. Avgifter av skattekaraktär bör i princip utgå på all slags inkomst och inte som nu bara på inkomst av tjänst, rörelse och jordbruksfastighet.

SHIO-Familjeföretagen anser att man vid bestämmandet av ATP-avgiften även måste ta hänsyn till hur denna avgift påverkar samhällsekonomin. Det finns anledning att befara att avgiften inte kommer att avräknas helt från löneutrymmet och därmed medföra en försämrad konkurrenskraft för den svenska industrin samtidigt som det faktiska utrymmet för reallöneökningar blir mindre. Den negativa effekten blir värre ju större avgiftshöjning det är frågan om. Här finns en påtaglig risk att den av riksförsäkringsverket föreslagna avgiftshöjningen kommer att orsaka att förutsättningarna i alternativ 2 verkligen blir uppfyllda och att en mer positiv utveckling förhindras.

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
1 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:526) om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter	2
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter	3
3 Förslag till lag om procentsats för uttag av avgift för år 1985 till försäkringen för tilläggs pension	4
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 8 november 1984	5
1 Inledning	5
2 Avgifter till försäkringen för tilläggs pension	6
2.1 ATP-systemet under uppbyggnad	6
2.2 Riksförsäkringsverkets förslag	8
2.3 Föredragandens överväganden	9
3 Avgifter för arbetsskadeförsäkringen	10
3.1 Bakgrund	10
3.2 Riksförsäkringsverkets förslag	11
3.3 Föredragandens överväganden	11
4 Upprättade lagförslag	12
5 Hemställan	12
6 Beslut	12

Bilagor

1 Angående avgiftsuttag för allmän tilläggs pension för åren 1985—1989	13
2 Angående avgiftsuttag och förvaltningskostnadsandel för arbetsskadeförsäkringen för åren 1985—1989	28
3 Sammanställning av remissyttranden på RFV:s förslag till avgift för ATP och arbetsskadeförsäkringen för åren 1985—1989	30

